

Varga A. József ny. ezredes:

KATONÁK ÉS LELKÉSZEK – KÖZÖS KÜLDETÉSBEN

Gondolatok a „Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában”¹ című kötet kapcsán

A közelmúltban jelent meg a Zrínyi Kiadó gondozásában a *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában* című esszé- és tanulmánykötet, amely szakavatott külföldi és hazai egyházi és közéleti személyiségek, katonák, tábori püspökök, katonalelkészek, tábori rabbik tanulmányait adja közre. Jómagam nagy érdeklődéssel vettem kézbe a könyvet, ugyanis már több mint húsz éve foglalkozom a katonai lelkigondozás történetével. A rendszerváltás előtti és alatti években közel harminc, a második világháborúban szolgált és a frontot, hadifogságot megjárt volt tábori lelkésszel sikerült beszélgetnem, akik örömmel meséltek a háborús emlékeikről, a parancsnokok és a beosztottak közötti viszonyokról, a hősiességről és a barátságokról, a megpróbáltatások nehézségei közötti igazi helytállásokról. Ennek a rengeteg emlékanyagnak az ismeretében kezdtem kutatni a levéltári anyagokat, majd írtam meg tudományos dolgozatomat. Közben volt alkalmam a m. kir. honvédség tábori lelkészi szolgálatáról összegyűjtött tapasztalataimat az újjászervezés előkészítéséhez átadnom, majd 2002-től 2010-ig vallásügyi referensként tevékenykednem.

A kötet változatos és magas színvonalú írásai az ökumené és a vallási párbeszéd jegyében készültek, és meggyőző választ adnak az ember és a nemzet szolgálata, a pap és katona kapcsolata, együttműködése napjainkban is fontos kérdésére. A tanulmányok a vallási, történelmi, irodalmi, katonai példákon keresztül igyekeznek választ adni korunk új katonai, vallási, hitbéli és emberi kihívására, ezért is tarthat a könyv széles körben érdeklődésre.

A katonalelkészi szolgálatról összeállított nemzetközi körkép, illetve a tábori lelkész küldetésének, a katonai ordináriátusok kánonjogi hátterének ismertetése részletes képet rajzol fel a katolikus egyház felfogásáról, annak történelmi változásairól. Mint az ajánlóban olvasható, „a katona és a tábori lelkész szolgálata a hitben, az erkölcsben, a becsületben találkozódik, amelyet borúban és derűben, jóban és nehézségben, úgy gondolom, a hit és az empátia segíti”.

A mű részletes történelmi áttekintést ad a katonák lelkigondozásának hazai és külföldi gyakorlatáról, ugyanakkor elgondolkodtató írásokat tartalmaz a hadviselés és a háború egyházi tanításairól. A rendszerváltás utáni magyar tábori lelkészi szolgálat újjászervezését bemutató fejezetekből pedig eddig alig ismert részleteket is megtudhat az olvasó.

A háború és béke, az ölés tilalmának kérdésköre sokakat foglalkoztat. A nukleáris elrettentésen alapuló egyensúlyi helyzet megszűnte után a hagyományos fegyverekkel vívott háborúk, illetve a polgárháborúk terjedtek el, és megjelent a terrorizmus. „A háborúról szóló katolikus tanítás olyan felismerésekből indul ki, amelyek a népek általános tapasztalatában,

¹ Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.

illetőleg a Biblia világában már a kereszténység előtt is jelen voltak. Jézus tanítása és az apostoli idők reflexiója egyszerre tükröz radikális állásfoglalást a béke, az önmérséklet és az igazságosság mellett, valamint realizmust a történelmi-társadalmi valóság vonatkozásában² – fogalmaz Erdő Péter bíboros. A vonatkozó fejezetek a katolikus egyháznak napjaink konfliktusaira adott válaszait elemzik, és a Biblia tanításait alapul véve fogalmazzák meg a választ korunk égető kérdésére.

Aki kézbe veszi a könyvet, nem csak a katolikus egyház háborúról és békéről vallott tanításait és a tábori lelkészet történetét ismerheti meg az írásokból. Nagyon sokoldalú eszme-futtatások olvashatók egyházi szakértők és vezető beosztású katonák tollából korunk biztonsági kihívásairól ugyanúgy, mint az erkölcsi alapokról,³ az akarat és szándék szerepéről vagy a szabadság és engedelmesség, a felelősség kérdéseiről.

A hit, erkölcs, becsület hármas fogalma elválaszthatatlan a hazáját védő katonától még akkor is, ha nem hazája területén harcol. A magyar történelem évezredek hagyományában a kard és a kereszt, a fegyveres erő és az erkölcsi erő – a haderő és a kereszténység – képezte a magyarság fennmaradásának kettős pillérét. „Így a hit és a hazafiság, a magyarság és a kereszténység évezreden keresztül összekapcsolódott és ebben a keresztény kultúrkörben vált a magyar nép modern polgári nemzeté”⁴ – fogalmaz Gergely Jenő egy korábbi írásában. Az egyházak katonai missziós tevékenységének formái és tevékenységi keretei pedig az elmúlt évezredben a kereszténység, valamint a háborúk, a harcok története szerint alakult, változott.

Egyház és hadsereg egymástól távol álló területnek tűnhetnek, pedig nem azok. Az egyház misszionáló küldetése az „Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek”⁵ isteni parancsban gyökerezik. „A katonák között végzett lelkipásztori tevékenység az egyház misszionáló küldetésének egyik területe. Az egyház lelkipásztori feladatainak köréből nem hagyhatja ki azt az intézményes közösséget, amely a keresztény hívek egy részét a katonai testületbe tömöríti.”⁶

A hadseregek fenntartói és maga a katonaság mindig is igényelte a kereszténység erkölcsi erőit a honvédő feladatainak ellátásához. Általános jellemzőként elfogadhatjuk, hogy „az életveszélyes foglalkozást űzők” mindenkor érzékenyebbek voltak a hit kérdései iránt. A katonák vallásos nevelése és a vallásérzelem ápolása az állandó hadseregek, majd az általános hadkötelezettség alapján szervezett tömeghadseregek idejétől kezdve állami feladatot is jelentett, és a katonák vallási szükségleteinek kielégítéséről a hadügyi kormányzatoknak kellett gondoskodnia.

A harcba indulók lelki vigasztalására „hadba szállt” papok szervezeti keretei történelmi léptékekkel történő vizsgálata során lényegében három felépítési alapelvet különböztethetünk meg. A három elv nem jelent valami szerves fejlődési folyamatot és egymásra épülést, hanem sokkal inkább egyfajta hadseregépítés-történeti és egyháztörténeti változást.⁷ Ennek alapján az első időszak az, amikor még nem beszélhetünk önálló és különálló katonalelkészi

² Erdő Péter: Hadviselés és háború a katolikus egyház tanításában. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017, 28.

³ Laurinyec Mihály: Erkölcsi alapok a nemzet és a haza szolgálatához. In: Közös küldetésben, 49–62.

⁴ Balogh Margit – Gecse Gusztáv – Varga József: Vallások és a katonai szolgálat. Zrínyi Katonai Könyv-és lapkiadó, Budapest, 1989, 3.

⁵ Márk evangéliuma (Mk 16:15). <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/tortenelem/a-vallas-az-egyhazi-es-a-katonasag/info/> (Letöltés időpontja: 2017. 11. 05.)

⁶ Uo.

⁷ Hadtudományi Tájékoztató, 1994/1., 162.

szervezetről, ugyanakkor a hadba vonult seregeknél megtaláljuk az egyházi személyeket, a papokat. A másik korszaknak az tekinthető, amikor már vannak tábori lelkészek, azaz a katonákkal együtt élnek a „táborba szállt papok”, és minden ezred lényegében egy parókiát képez, de tevékenységüket még nem fogja össze különálló katonalelkészi szervezet. A harmadik szakasz a teljes önállósággal bíró tábori lelkészi hierarchia kiépülése, majd a tábori püspökségek létrejötte, amelyen belül már kialakul a béke és a háborús működési forma is.

Története során az egyház is három megoldást alkalmazott a katonák lelkipásztori igényeinek kielégítésére. (1) Az egyházmegyei rendszerben bizonyos papok megbízást kaptak ennek a speciális lelkipásztori feladatnak elvégzésére az egyházmegye keretein belül. (2) A pápai irányítás rendszerében a pápa saját vikáriust nevez ki, hogy bizonyos papok támogatásával több egyházmegyében is megvalósítsa e lelkipásztori célokat. (3) Egy hierarchikusan strukturált rendszerben, azaz a jelenlegi állapot szerint, aminek lényege az egyházi szervezet új típusának, egy sajátos részegyháznak a létrehozása, amelyet saját ordinárius kormányoz, nem felváltva ezzel a már meglévő helyi egyházmegyéket.⁸

Ennek a folyamatnak mélyebb megismerését segítik a katolikus egyház személy- és területelvről alkotott nézeteiről szóló fejezetek, amelyek a hívők és a nem hívők számára is egyaránt érdeklődésre tarthatnak számot.

A kötet tanulmányaiban részletes ismereteket szerezhetünk az Osztrák–Magyar Monarchia tábori lelkészi rendszeréről, mely a Nagy Háború kitörésekor áttért a háborús működésre. A fronton végzett tevékenységet, a nehézségeket nem könnyű néhány összefoglaló mondatban megfogalmazni. A lelkészi szolgálattal együtt járó szertartásokat a harci események függvényében megtartották, a tartalékban vagy pihenőben lévő alakulatok részére tábori miséket celebráltak. Időnként meglátogatták a lövészárkokban lévőket, esetenként ott is tartottak szertartásokat. Elő volt írva, hogy ezeken a szertartásokon a hadsereg győzelméért, az uralkodóért imádkozzanak, mégpedig azon a nyelven, amelyet a katonák megértenek. A fronton is megtartották az uralkodók születés- és névnapját, a hadsereg és az egyház ünnepeit. A feladatok ellátására való mindenkori készenlét jegyében állandóan náluk volt a stóla, a feszület, a szentelt olaj, illetve a Biblia és az egyházi szertartások könyve. Annak érdekében, hogy a genfi egyezményben foglaltakat teljesíthessék, az egészségügyi személyzet részére előírt vörös kereszttel ellátott fehér karszalagot tartottak maguknál.

Talán a temetéseknel is nagyobb megpróbáltatást okozott a kolera- és a spanyolnáthajárványok betegeinek vigasztalása, valamint a kivégzéseknel való megjelenések, a halálraítéltek felkészítése. A legtöbb hivatali munkát a halotti anyakönyvek kitöltése és a temetőkataszterek vezetése adta, amelyek mellett már felüdülést jelentettek a házasságkötések és a keresztelők. A halotti anyakönyveket gondosan vezették, amelyeket később átadtak a veszteségi nyilvántartást végző szervezeteknek. Ennek köszönhetően nagyon is pontos adatok és nyilvántartások maradtak fenn.

A Nagy Háború anyagi és embervesztéseiről számos tanulmány készült, amelyek rögzítik, hogy minden második magyar katona tért csak haza „épségben”. A háború utolsó napjaiban a Monarchia tábori lelkészei is nehezen tudtak eligazodni. Az utolsó tábori püspök, Bjelik Emmerich (Bielik Imre), osztrák–magyar ap. tábori vikárius, püspök levélben bejelentette: a császári és királyi közös hadsereg felbomlásával elvesztette a lelki joghatóságát a Magyarországon állomásozó volt közös hadseregbeli katonalelkészek fölött. A honvédelké-

⁸ Eduardo Baura: A személyi elv jelentősége a kánonjogban és a katonai ordináriátusok szervezetében. In: Berta–Hautzinger–Holló (szerk.): i. m. 176.

szek feletti joghatóság ezért visszaszállt a megyés püspökökre. A tényleges tábori lelkészek többségét kényszernyugdíjazták. 1918. november 11-ei dátummal leszerelték az összes 22 évnél idősebb katonát, így formailag a tartalékos tábori lelkészeket is.⁹ Ők látszólag könnyebb helyzetben voltak, hiszen visszatérhettek korábbi egyházmegyéjükbe vagy egyházkerületükbe. A frontot megjárt tényleges tábori lelkészek már kedvezőtlenebb helyzetben voltak, hiszen megkezdődtek a kényszernyugdíjazások, az 1918–1919-es forradalmak pedig megtagadták a tábori lelkészeket. Teljes volt a bizonytalanság, amelyet az újrakezés vitáinak hónapjai követtek és a folytatás sem volt mindenki számára ideális.

Az *első magyar tábori lelkészi szolgálat* az 1920-as években formálódott. Kezdetben az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregének lelkigondozói szervezete volt az elképzelt minta, azaz a katolikus tábori püspökség részeként szervezett református és evangélikus tábori lelkészek alkalmazása. Ezt az elképzelést váltotta fel a magyarországi felekezeti összetételt jobban tükröző három, majd két tábori püspökség változata. Az első világháborút lezáró trianoni békediktátum korlátozó rendszabályai közepette hamar elvetették a három – katolikus, református, evangélikus – püspökség elképzelését, és kialakították a közös – református és evangélikus – protestáns tábori püspökség intézményét.¹⁰

A budapesti katonai körletparancsnokság tábori főpapi hivatal felállítására irányuló 1919. december 29-ei kezdeményezését követte vitéz nagybányai Horthy Miklós, a Magyar Királyság kormányzójának 1920. május 7-én kelt rendelete, amelyben Zdravec István (1935-től Uzdóczy-Zdravec István) OFM (Csáktornya, 1884. június 20. – Zsámbék, 1965. november 13.) ferences szerzetest megbízta a magyar Nemzeti Hadsereg katolikus lelkészetének vezetésével,¹¹ és akinek 1920. augusztus 24-én a szegedi ferences templomban megtörtént a püspökké szentelése.

A református és evangélikus katonák lelkigondozására hivatott tábori püspökség felállítását sokoldalú egyeztetések előzték meg. A megalakulást követően évekig a m. kir. Honvédség Katolikus és Protestáns Tábori Püspöksége is rejtve, a Vallás és Közoktatási Minisztérium részeként működhetett. Az 1930-as években nyílt mód a katonai lelkigondozás szerteágazó tevékenységének újraszervezésére, szabályozására.

Az újabb háború szele mindent felborított. Életbe lépett a háborús katonai szervezet, a háborús egyházi szolgálat. 1940-ben a fenyegető háborús helyzetre tekintettel kettéválasztották a katonai lelkigondozás feladatait és annak szervezetét. A hátszági katonai egyházi szervezet közvetlenül a tábori püspök irányítása alatt maradt, a hadra kelt sereg fővezérségéhez viszont vezetőlelkészt neveztek ki, és alárendeltségébe utalták a sereg katonai lelkigondozását. Ebből a szervezeti elgondolásból kiindulva és az 1939. évi honvédelmi törvényből következően került sor a tartalékos tábori lelkészi tanfolyamok megszervezésére és megtartására.

Kevés hadtörténeti elemzés foglalkozik a frontra küldött tartalékos tisztekkel, pedig éppen tábori lelkészi visszaemlékezések erősítették meg azt a gondolatot, hogy a néptanítókból kinevezett tartalékos főhadnagyok, illetve a kinevezett lelkész főhadnagyok viselték a háború legnagyobb fizikai és pszichikai terheit. Nekik kellett a beosztott legényeinek – sokszor falubeli fiataljainak – megmagyarázni, miért kell itt szenvedniük, miért kell több ezer kilométerrel az otthontól meghalniuk?

⁹ Várady Géza: Feljegyzések a világháború vérzivataros napjaiból 1914–1918. Apostoli Nyomda Rt., Bp., 1925, 415. Várady Géza pápai prelátnak, pécsegyszékesi püspöknek, a volt cs. és kir. II. hadsereg ny. táb. főpapja.

¹⁰ Dr. Varga A. József: *Katonák – lelkészek. Tábori lelkészek.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010, 113–114.

¹¹ Borsányi György (szerk.): *Páter Zdravec titkos naplója.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1967, 91.

A háború utolsó szakaszában a „visszavonulás” és a nyugati, illetve keleti hadifogság emlékeinek felidézése külön fejezetet igényelne, azonban egy tényezőt érdemes kiemelni: a lelkész főhadnagyok legtöbbje együtt maradt legényeivel, sokszor még a hadifogságot is vállalták. A nyugati hadifogságban a szövetséges hatalmak tábori lelkészeivel kapcsolatban létesítettek, és azt katonáik javára hasznosították, a keletiben pedig igazi lelki támaszai voltak sorstársaiknak. Ezeknek az éveknek az emlékanyagait sem volt mód időben összegyűjteni, hisz megkezdődtek a leépítések, majd bekövetkezett a megszüntető parancs nélküli megszüntetés.

Az újjászervezés előkészítésének szakaszában gyakran elhangzott, hogy az a magyar történelmi tapasztalatok és a nemzetközi példák felhasználásával történik. A magyar történelmi példa emlegetésénél annak néhány gyenge pontjára is érdemes a figyelmet felhívni. A magyar tábori lelkészi szolgálat nem rendelkezhet évszázados magyar tapasztalatokkal, hiszen 1923-ig nem volt Magyarország vallási összetételét is tükröző tábori lelkészi szervezet. Az 1920 utáni években még a Monarchia tábori lelkészségére vonatkozó utasításainak szelleme volt érzékelhető. A magyar királyi Honvédség katonáinak lelkigondozására hivatott tábori lelkészség közel negyedszázados fennállása alatt legnagyobb kihívást a második világháború jelentette. Ennek emlékei az újrakezdet tárgyalásának időszakában jobban éltek, mint a békeidőszak eseményei.

A magyar tábori lelkészet újjászervezésekor a másik gyakran hangoztatott tényező volt a nemzetközi tapasztalatok hasznosítása. Ezen a területen is különböző megoldási formákkal találkozhatunk. A kötetben nagyon sok és jó írást olvashatunk az egyes országok tábori lelkészi szolgálatairól.

A tábori lelkészi szolgálat második újjászervezése a rendszerváltozással vette kezdetét. A könyv szerzői közül azok, akik a tábori lelkészi szolgálat újjászervezésének is részesei voltak, számtalan részletet feltárva nyíltan számolnak be az újjászervezés körüli elképzelésekről és vitákról. A kiindulópont természetesen a rendszerváltás, amikor is néhány cikk és tanulmány megjelenését követően a hadseregen belül is elkezdtek foglalkozni a katonák laktanyán belüli szabad vallásgyakorlásának szabályozásával. 1989 után a parlamenti képviselők, miniszterek és egyházi vezetők között párbeszéd alakult ki a katonák szabad vallásgyakorlásának lehetséges módozatairól.

A rendszerváltás átmeneti éveiben, ott, ahol egy-egy parancsnok vagy egy-egy lelkész úrrá tudott lenni az elmúlt évtizedek okozta gátlásokon és görcsökön, spontán természetességgel vették fel egymással a kapcsolatot és került sor arra, hogy a lelkész a parancsnok meghívására egyes alkalmakkor megjelent, szólt a laktanya, helyőrség rendezvényein, vagy érdeklődésre számot tartó vallási kérdésekről előadást tartott a katonák részére.

Ezekben a hónapokban a honvédelmi vezetés a korabeli törvényi lehetőségek alapján azt az álláspontot képviselte, hogy „minden katonának joga van gyakorolni vallását, ezt biztosítja a szabályzat, ugyanakkor ez a szabályzat a csoportos vallási szertartásokat, egyházi rendezvényeket tiltja”. A honvédelmi vezetés ekkor még az alternatív katonai szolgálat bevezetését és a katonák egyéni vallásgyakorlásának engedélyezését elégségesnek tartotta.

A visszaemlékezések szemléletes képet vázolnak fel a honvédelmi vezetés és az egyházak képviselői közötti első találkozásokról.¹² A témával történő foglalkozást jelzi, hogy 1991

¹² Ezek közé tartozott az 1990. november 7-én a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban (MKM) megrendezett találkozó. Forrás: Dr. Varga A. József: *Katonák – lelkészek, tábori lelkészek*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010, 200.

szeptemberétől a Honvédelmi Minisztériumban egyházi szakértők segítették az előkészítő munkálatokat. 1992 decemberében létrejött a HM Egyházi Szakértői Iroda, amelyik 1993 júniusában átalakult Katonai Lelkeszi Hivatallá és átvette a HM egyházi kapcsolatainak szervezését is. A könyvben talán a korabeli hatásánál kisebb mértékben szerepelnek a nemzetközi fórumok, találkozók és konferenciák, valamint az egyházi szakértők külföldi látogatásai, pedig ezek jelentős szerepet játszottak az újrakezdés előkészítésében. Ennek egyik kiemelkedő eseménye volt az 1993. november 1–4. között Budapesten rendezett Katonai Lelkeszek Nemzetközi Konferenciája.

A honvédelmi vezetés részéről a megoldáskeresés egyik állomásának lehet tekinteni a HM Kabinet 1992. szeptember 9-én tartott kibővített ülését, ahol a miniszter, az államtitkárok, a honvédség parancsnoka, a vezérkar főnöke mellett az egyházi szakértők is jelen voltak és megtárgyalták „A Honvédelmi Minisztérium elgondolása a Tábori Lelkeszi Szolgálat bevezetéséről a Magyar Honvédségnél” című okmány anyagát. Ekkor már a tábori lelkeszi szolgálat újjászervezése állt a középpontban. 1993-ban az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának tárgyalásain is téma volt a katonalelkeszi szolgálat. A megbeszéléseken a honvédelmi tárca képviselői rámutattak, hogy megérték a – mind jogi, törvényi (törvénymódosítás), mind munkaügyi-személyi – feltételek a tábori lelkeszi szolgálat bevezetésére, ezért időszerű a tájékoztatás is.¹³ Ezt követően a viták a vallás- és lelkiismereti szabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990/IV. számú törvény köré csoportosultak, amikor is 1993. július 13-án, a parlament nyári ülésszakának utolsó napján megszületett az 1990. évi IV. törvény módosítása, amely (a 7. §-t módosító 1993. évi LXXIII. törvény) kimondta: „A katonai szolgálatot teljesítő a vallását – a katonai szervezet működési rendjével és a honvédelmi kötelezettség teljesítésével összhangban – szabadon gyakorolhatja.” (Vagyis kimaradt a korlátozást jelentő „egyenileg” szó.) Ennek eredményeként lehetővé vált a közösségi vallásgyakorlás is a honvédségben. A katonai, később tábori lelkeszi szolgálat megszervezésével így megvalósult a hivatásos és sorállományi lelkigondozása.

A Kormány 2052/1993. (XII. 22.) határozata végül konkrétan meghatározta a tábori lelkeszi szolgálat felállításával kapcsolatos feladatokat, és felhatalmazta a honvédelmi minisztert, hogy 1993. december 31-ei határidővel „a tábori lelkeszi szolgálatban közvetlenül részt vevő négy vallásfelekezettel a szolgálat felállítására vonatkozó, valamint a többi törvényesen bejegyzett vallásfelekezettel igehirdetési és lelkigondozási jogosultságukat biztosító tárgyalásokat folytassa és ezek eredményeként a református, az evangélikus és a zsidó felekezettel a tábori lelkeszi szolgálatban való részvételük feltételeit és módját rögzítő megállapodást aláírja, továbbá a tábori lelkeszi szolgálatban közvetlenül részt nem vevő, törvényesen bejegyzett vallásfelekezetek igehirdetési és lelkigondozási jogosultságát biztosító megállapodásokat készítse elő”.¹⁴ Ennek szellemében 1994. január elején aláírásra kerültek az egyházakkal kötött megállapodások. Megalakult a Honvédelmi Minisztérium Katolikus Tábori Püspöksége, a Honvédelmi Minisztérium Protestáns Tábori Püspöksége és a Honvédelmi Minisztérium Tábori Rabbínátusa.

Az 1994 áprilisában tartott országgyűlési választások utáni szocialista kormány idején megtorpantak az előkészületek és a kinevezések. A viták és egyeztetések újrakezdődtek, azonban az idővesztés és az okozott zavar ellenére a korábban aláírt megállapodások alapján folytatódott a tábori lelkeszi szolgálatok kiépítése. „Az első évek jellemzője a szolgálattal

¹³ Dr. Varga A. József: i. m.

¹⁴ 2052/1993. (XII. 22.) sz. Korm. határozat.

szembeni »intézményes türelem« volt, lehetőséget adva a szinte kötelező gyermekbetegségek kiheverésére. Eleinte sem a katonaság, sem az egyház nem volt teljesen tisztában a katonai lelkipásztorkodás mibenlétével, mégis sikerült megteremteni egy működő rendszer alapjait.¹⁵

Az önkéntes hadseregre történő áttérés a katonaelet és a hadsereg szervezet majd minden elemét érintette. Ezek közül meg kell még említeni a vezetési rendszerekben és szintekben, a beosztási és rendfokozati arányokban történt átalakításokat is.¹⁶ Ugyanakkor a szerződéses hadseregre történt áttérés megkívánta a jogszabályok átdolgozását és új alapokra helyezését is. Ennek döntő elemét az alkotmány módosítása és az új honvédelmi törvény alkotta. Az új katonai pályamodell elemeit a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról (Hjt.) szóló 2001. évi XCV. törvény rögzítette.

A könyv a tábori lelkészi szolgálat megalakulásáig tárgyalja az eseményeket. Az azóta eltelt közel negyedszázad is bővelkedett változásokban, annak ellenére, hogy – a honvédség több lépcsőben történt átalakítása során – a tábori lelkészi szervezet tevékenységének alapjai az 1994-es megalakítás után sem módosultak. A változások közül talán a legjelentősebb, hogy a katonai szolgálatot már nem a törvényi kötelezettségek alapján, hanem önkéntes alapon teljesítik a katonai szolgálatot vállalók, és a katona „nem a laktanyába bezárt állampolgár”, stb. A szervezeti keretek és létszámok módosulásán túlmenően az egyik legmarkánsabb feladat a missziókban szolgálók és a határőrizeti feladatokat ellátók lelkigondozása. Ez a két terület „igazi tábori lelkészi” feladat.

Jelenleg az ENSZ és az Európai Unió irányítása alatt 16-16, a NATO kötelékében pedig 6 nemzetközi békemisszió működik. „A több hónapos – sok esetben többéves – missziós tapasztalat során a katona nemcsak erős szakmai háttérrel kaphat, hanem hivatástudata olyan tapasztalatokkal bővíülhet, amely megerősíti többek között vállalt mandátumának szükségességében is. Bár a Magyar Honvédség katonáit a megváltozott biztonsági környezetben az országon belül is érik közvetlen hatások, a külföldi missziókban egy dinamikus változó biztonsági szisztémában kell helytállniuk.”¹⁷ A nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a külszolgálatban felerősödik a lelkigondozás igénye. Ez több tényező függvénye lehet: családtól, hazától való távolság és a külszolgálati (missziós) tevékenység veszélyei felerősítik vagy felerősíthetik a lelki traumákat, és megértést, vigaszt csak olyan külső személytől várhatnak, akiknek a lelkigondozás a missziós feladata. Az új kihívások a tábori lelkészek esetében új feladatokat jelentenek, az új kihívásokra korszerű válaszokat kell találni. Az új kihívások leginkább a missziókhoz kapcsolódnak. „A szolgálatnak ez a formája sajátos helyzetet hordoz mind a katonák, mind a lelkészek életében” – hangsúlyozza Bíró László katolikus tábori püspök.¹⁸

„Amikor 22 év távlatából visszatekintünk, akkor három dolog mellett nem mehetünk el szóltanul. A hálaadás, az öröm és a köszönet érzése keveredik a szívünkben. Első a hálaadás, mert a történelem ura, aki gyermekeként szereti a katonákat is, Jerikó falaihoz hasonlóan lerombolta azokat a fizikai és lelki értelemben vett falakat, amelyek évtizedeken keresztül elválasztották a szabad vallásgyakorlás lehetőségétől a honvédelem szolgáltait. Második az

¹⁵ Berta Tibor: A katolikus lelkipásztorkodás intézményének integrálása a hadsereg rendszerébe. In: Berta-Hautzinger-Holló (szerk.): i. m. 322.

¹⁶ Fapál László (szerk.): A honvédelem négy éve 2002–2006. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006.

¹⁷ Benkő Tibor: A honvédelem küldetése – katonai hivatás a megváltozott biztonsági környezetben. In: Berta-Hautzinger-Holló (szerk.): i. m. 126.

¹⁸ S.E.R. Bíró László katolikus tábori püspök: Epilógus. A katonák közt kereszténynek, az egyházban katonának mondják őket. In: Berta-Hautzinger-Holló (szerk.): i. m. 405.

öröm, mert a mögöttünk maradt több mint két évtized megélt eseményei bebizonyították: a tábori lelkészek szolgálata – az egyéni, valamint a csoportos lelkigondozás révén – fontos szerepet tölt be a honvédség munkájának támogatásában¹⁹ – így összegzi véleményét Jákob János dandártábornok, protestáns tábori püspök.

„A mögöttünk lévő évek jellemzője: állandóság a változásban; a különböző politikai, társadalmi, szociális és kulturális átalakulások; tudat- és értékrendbeli módosulások. Ezeket a változásokat kell, hogy a lelkipásztori szolgálat is bizonyos mértékben tükrözze. Így válhat gyümölcsözővé igehirdetésünk, szentségkiszolgáltatásunk és egyéb lelkipásztori tevékenységünk. Természetesen a megújulás közben nem hagyhatjuk figyelmen kívül a tábori lelkészi szolgálat korábbi, a két világháború idején összegyűlt tapasztalatait. Frissítően hatnak ránk a különböző katonai körökben zajló képzési programok, az ökumenikus jelleg, a külföldi missziókban felmerülő igények vagy épp a migrációval kapcsolatos katonai feladatok. Tájékozódásunkat segíthetik azok a hitüket gyakorló katonák, akik lelkesedésükkel és visszajelzéseikkel formálják szolgálatunkat²⁰ – írja Bíró László püspök.

Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000004.TV>
1993. évi LXXIII. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény módosításáról. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300073.TV>
2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak joglásáról. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a0100095.TV>
- 2052/1993. (XII. 22.) sz. Korm. határozat.
- Balogh Margit – Gecse Gusztáv – Varga József: *Vallások és a katonai szolgálat*. Zrínyi Katonai Könyv-és lapkiadó, Budapest, 1989.
- Baura, Eduardo: *A személyi elv jelentősége a kánonjogban és a katonai ordinariátusok szervezetében*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Benkő Tibor: *A honvédelem küldetése – katonai hivatás a megváltozott biztonsági környezetben*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Berta Tibor: *A katolikus lelkipásztorkodás intézményének integrálása a hadsereg rendszerébe*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Bíró László: *Epilógus. A katonák közt kereszténynek, az egyházban katonának mondják őket*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Borsányi György (szerk.): *Páter Zadravec titkos naplója*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1967.

¹⁹ Jákob János: A Honvédelmi Minisztérium Tábori Lelkészi Szolgálat Protestáns Tábori Püspökség jelene. In: Berta–Hautzinger–Holló (szerk.): i. m. 368.

²⁰ S.E.R. Bíró László katolikus tábori püspök: i. m. 401.

- Erdő Péter: *Hadviselés és háború a katolikus egyház tanításában*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Fapál László (szerk.): *A honvédelem négy éve 2002–2006*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006.
- Hadtudományi Tájékoztató, 1994/1., 162.
- Jákob János: *A Honvédelmi Minisztérium Táborigyelmeztető Szolgálat Protestáns Táborigyelmeztető Jelene*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Laurinyec Mihály: *Erkölcsei alapok a nemzet és a haza szolgálatához*. In: Berta Tibor – Hautzinger Gyula – Holló József Ferenc (szerk.): *Közös küldetésben. Katona és lelkész az ember és a nemzet szolgálatában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- Várady Géza: *Feljegyzések a világháború vérzivataros napjaiból 1914–1918*. Apostoli Nyomda Rt., Budapest, 1925.
- Varga A. József: *Katonák – lelkészek, tábori lelkészek*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010.
- <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/tortenelem/a-vallas-az-egyhazi-es-a-katonasag/info/>